

*De ontwikkeling van logement
'De Liesveldsche Bijbel' in de
Warmoesstraat tot luxehotel
'Bible Hotel' en vandaar tot
Effectenbeurs Beursplein 5.*

*van
Liesveldsche Bijbel
tot
Beursplein 5*

Het is ons zo vertrouwd, het Beursplein met de Beurs van Berlage, de Bijenkorf en Effectenbeurs. Maar het Beursplein is met een ‘geboortjaar’ van 1911 net een eeuw oud. Hier stroomde ooit de Amstel..., nou ja, stroomde? In 1840 wordt het eerste deel van het Damrak gedempt om de beurs van Zocher te kunnen bouwen. De zin om de beurs ‘zwevend’ boven het water te bouwen is na eeuwen van trammelant met de beurs van De Keijser definitief vergaan. In 1875 wordt het volgende stukje Damrak gedempt, tussen Zochers’ beurs en de Papenbrugsteeg. Niet lang daarna, in 1883, ontstaan plannen voor algehele demping van het Damrak, de aanleg van een Damrakboulevard en het vervangen van de beurs van Zocher door eentje die niet onmiddellijk gaat verzakken. In dat jaar wordt – vooruitlopend daarop – een stuk Damrak tussen de Papenbrugsteeg en Oudebrugsteeg gedempt.

Daarop zal tussen 1898 en 1903 de [Koopmansbeurs](#) van Berlage gebouwd worden. In dat gebouw worden vier beurzen ondergebracht: de goederenbeurs, de effectenbeurs, de graanbeurs en de schippersbeurs.

Met elke demping komen huizen, die voorheen zonder kade aan het water van het Damrak grensden, aan ‘vaste wal’ te staan. Er komt een straat voorlans, die in 1875 Beursstraat gedoopt wordt.

In 1909 wordt de Koopmansbeurs te klein voor de explosief groeiende Effectenbeurs en zoekt het bestuur naar een eigen gebouw. De Effectenbeurs heeft zoveel geld in kas dat het oog valt op het hele blok huizen tussen Damrak en Warmoesstraat en tussen Papenbrugsteeg en Paternostersteeg. Van dit blok blijven uiteindelijk alleen twee maal twee percelen tegen de Paternostersteeg buiten schot. Ongeveer een-derde van dit blok huizen wordt in beslag genomen door het Bible Hotel. Dat hotel heeft verkeerde beslissingen genomen bij het investeren in de toekomst en is zielsgelukkig met het bod van de Effectenbeurs. De rest van de huizen volgt, overtuigd door een riant bod. Tussen 1909 en 1911 wordt de Effectenbeurs gebouwd zoals wij die nu nog kennen. Op 15 februari 1911 wordt het stuk Beursstraat tegenover het open plein omgedoopt tot Beursplein en daarop krijgt de Effectenbeurs het huisnummer 5.

Boven: De Effectenbeurs op Beursplein 5-9

Links: Aan deze geplande Damrakboulevard voelde het Bible Hotel zich wel thuis. De huizenrij rechts is de Beursstraat, het Bible Hotel is in de staat van 1883

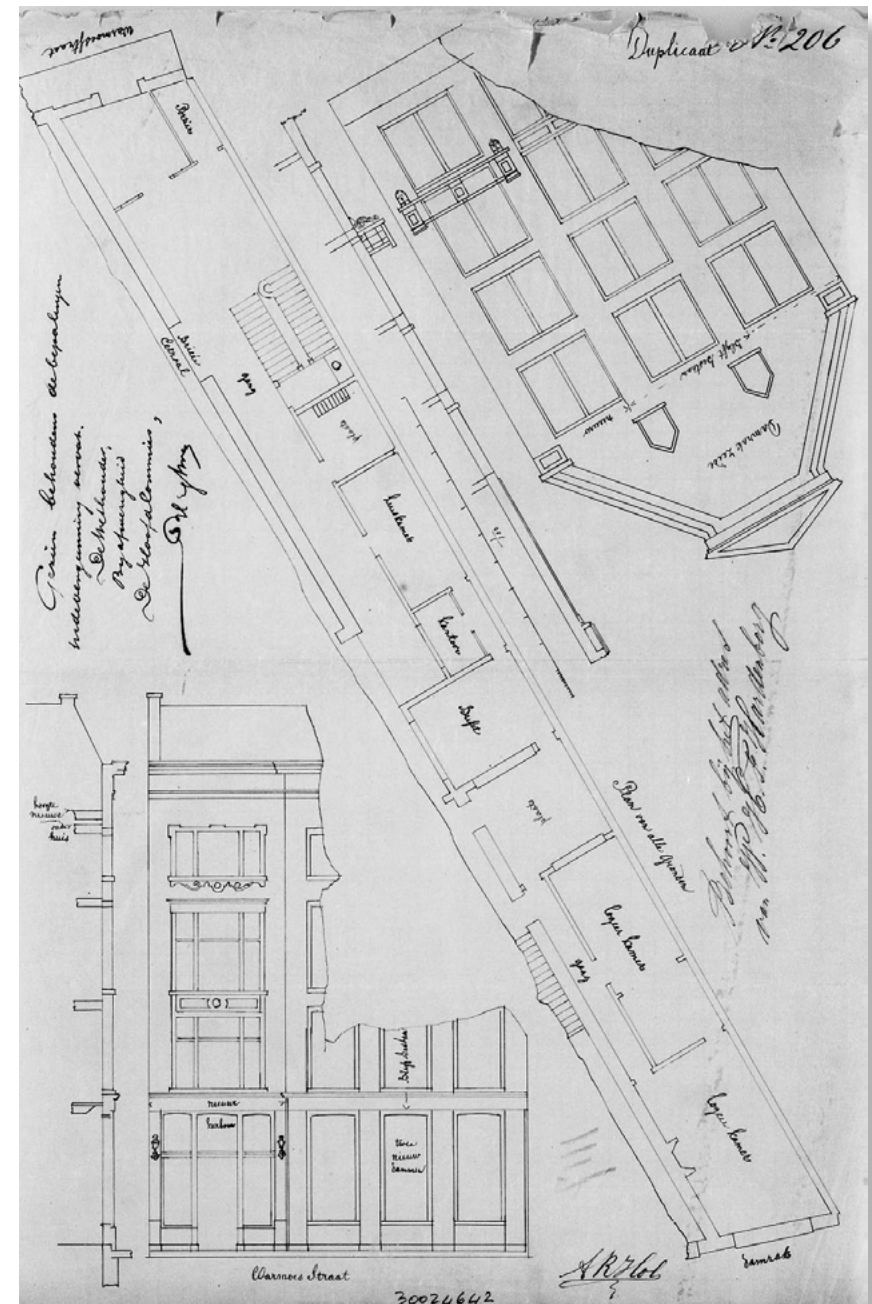

In 1646 koopt restaurateur Jan Meurs de drukkerij-uitgeverij *De Liesveldsche Bijbel* in de Warmoesstraat om er een logement van te maken dat in 1647 zijn deuren opent. Hij houdt de naam van het pand in ere en het logement is zó succesvol dat vele navolgers dezelfde naam kiezen. Later telt de stad in totaal 15 logementen met die naam, waarvan alleen in de Warmoesstraat al drie. Dat zijn de Eerste, de Tweede of Middelste of Oude en de Derde of Laatste Liesveldsche Bijbel. Het etablissement van Meurs is het middelste en oudste met die naam. Een heel beroemd logement van die naam stond tot 1820 op het Rokin en werd toen het Leesmuseum, dat we er nog steeds kunnen vinden, zij het herbouwd. Het logement

Boven: Op deze foto van het Damrak staan helemaal rechts de achtergevels Warmoesstraat 1563-564 (nummering 1853 met wijkletter) vóór de verbouwing van 1873.

Rechts: Deze wel erg summiere bouwtekening geeft de verbouwing van 1873 weer. Eigenaar Hardenberg heeft het perceel Warmoesstraat 564 gekocht, helemaal rechts op de foto hierboven. Dat wordt bij zijn logement gevoegd en beide gevels worden aangepast.

Liesveldse Bijbel

Jacob van Liesveld (1490-1545) was een Antwerpse boekdrukker die in 1526 een volledige bijbel, d.w.z. Oude en Nieuwe Testament, in de Nederlandse taal uitgaf. De Nederlandse tekst was een vertaling van de Duitse bijbelvertaling van Luther. Het gebruik van Luthers teksten werd per bloedplakkaat uitdrukkelijke verboden, uitgevaardigd in naam van keizer Karel V. Deze Liesveldse bijbel beleefde in 1542 nog een zesde druk met in de kantlijn ook nog Luthers aantekeningen. Maar toen was het dan ook gebeurd met Jacob. Hij werd gevangen genomen, gemarteld en in 1545 ter dood gebracht door het zwaard. Het uitgeven van een bijbel in het Nederlands en zijn executie door het Habsburgse zwaard maakte Van Liesveld tijdens de Reformatie en de Opstand tot martelaar en held. In de protestantse Lage Landen was de Liesveldse bijbel zeer populair en werd ook in de Republiek verder gedrukt.

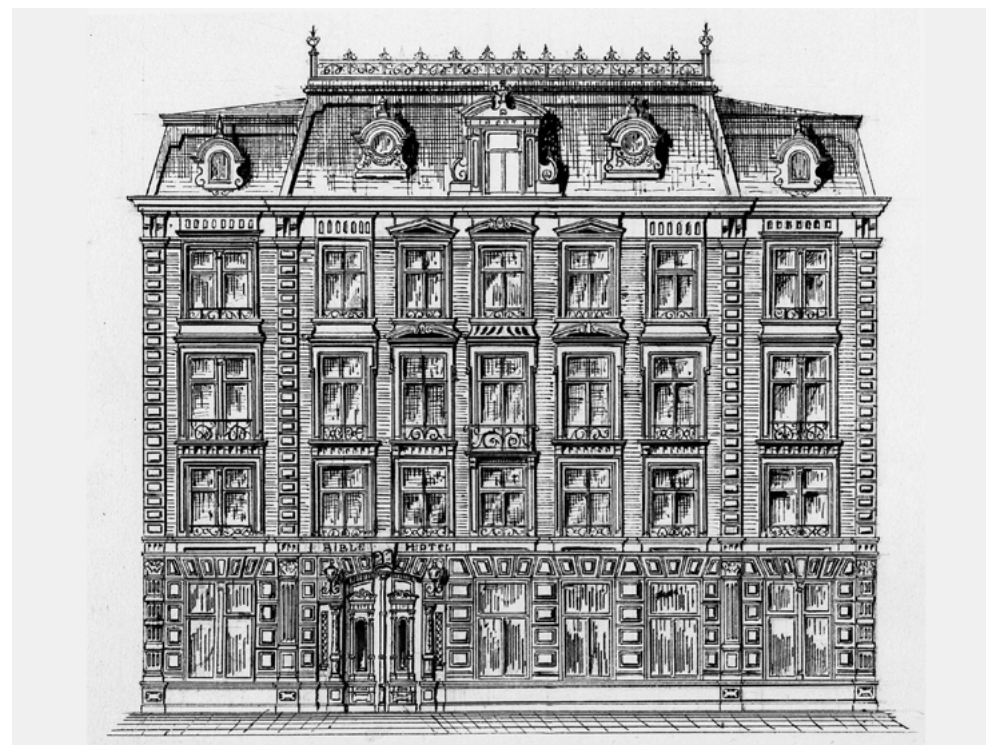
Deze Liesveldse bijbel was de basis voor het populaire uithangbord voor aanvankelijk drukkers en uitgevers en sinds Jan Meurs zo'n succes had met zijn gelijknamige logement in de Warmoesstraat ook voor dit soort gelegenheden. In de achttiende eeuw telde Amsterdam 15 huizen waar zo'n naam op prijkte, soms in een variant zoals *De Gekroonde Liesveldsche Bijbel*. Meurs bewaarde in zijn logement een Liesveldse bijbel die zijn gasten wel eens mochten inzien en die het hele bestaan van het hotel daar ook aanwezig bleef.

Een opengeslagen bijbel was het herkenningsteken van het logement. Dat was aan de gevel aangebracht, getuige de zinsnede '...waar de Liesveldsche Bijbel in de gevel staat'. Na de verbouwing van 1873 kwam dit merkteken in het bovenlicht van de nieuwe entree en aan de Beursstraatzijde stond het teken als reliëf in de geveltop. Op de aanbouw van 1902 kwam daar eenzelfde reliëf als evenknie bij.

http://nl.wikipedia.org/wiki/Jacob_van_Liesvelt

Links: Titelpagina van de Liesveldse bijbel in de uitvoering van 1526. Het exemplaar dat in het Bible Hotel bewaard werd was een druk uit 1542, in een-kleurendruk en niet in twee.

van Meurs is een heel chique gelegenheid, die de vergelijking met de Stadsherbergen makkelijk doorstaat. Het wordt ook vaak het oudste particuliere logement in Amsterdam genoemd, maar dat is waarschijnlijk een te grote eer. In 1631 wordt namelijk het Rondeel aan de Amstel verhuurd en tot een taveerne omgebouwd. Vanaf 1638 staat dat etablissement ook als logement te boek. Bij het overlijden van Jan Meurs zet zijn weduwe het logement nog even voort maar verkoopt het dan voor 28.000 Carolus-guldens. De onbekende koper redt het niet en het logement wordt via een executoriale verkoop in 1706 eigendom van Jan van der Heide de Jonge, voor f30.000,-. Ook dat gaat niet goed en in 1709 wisselt de onderneming opnieuw van eigenaar, nu Abraham Roeters. Deze wordt in

1725 opgevolgd door Aarnoud Metz en deze familie Metz, die ook de herbergen Keizerskroon en Blauw-Jan exploiteert, houdt het logement bijna 100 jaar in eigendom. Het is gebruikelijk dat de eigenaren van percelen aan de Warmoesstraat de uitbreiding door plempling van stroken Damrak erbij kopen en bebouwen. Dat gebeurt ook met het perceel De Liesveldsche Bijbel maar wanneer de achtergevel van het logement aan het water gebouwd wordt is niet bekend. In 1823 wordt de Schot Cattermole eigenaar en begint de Engeltalige periode van het logement. Dat stopt niet nadat weer de Ne-

Boven: Bij de verbouwing van 1883 werden in de Warmoesstraat weer twee panden bij het hotel ingelijfd.

Links: Na de verbouwing van 1873 was dit de achtergevel aan 't Damrak geworden

derlander Hermanus Hardenberg eigenaar wordt, want deze ziet bij het opkomend toerisme de mogelijkheden Engelse en Amerikaanse gasten aan te trekken. Zijn zoon trouwt ook nog eens met een Engelse, Sarah Anna Rumsey, en sinds die tijd wordt de Engelse benaming Bible Hotel gebruikt. De naam is natuurlijk een afgeleide van de vroegere Liesveldsche Bijbel, maar oogt intussen zeer vertrouwenwekkend. Wanneer de naam Bible Hotel precies ingevoerd werd is niet duidelijk; was het de Schot of was het een van beide Hardenbergs?

Boven: Na de demping van het Damrak achter het hotel in 1883 staat het verbouwde Bible Hotel opeens aan de Beursstraat met een riant plein voor de deur. Rechts: Tussen 1901 en 1902 wordt weer uitgebreid door de vijf percelen rechts van het bestaande hotel bij te trekken. Links de Beurs van Berlage in aanbouw.

Vooruitlopend op belangrijke wijzigingen aan het Damrak wordt het hotel enkele malen uitgebreid en verbouwd. Dat begint bij de tweede demping van een stuk Damrak, tussen Zochers beurs en de Papenbrugsteeg in 1875. Twee jaar daarvoor bemachtigt Hardenberg jr. een van Warmoesstraat tot Damrak doorlopend smal pand naast het zijne, dat bij het logement gevoegd wordt. Beide gevels worden gewijzigd zodat aan Damrak en Warmoesstraat riante gevels verschijnen. Bovendien wordt Hardenberg ook eigenaar van twee buurpanden, het Kasteel van Gent en de Blauwe Hen, die op termijn bij het hotel gevoegd zullen worden. In 1879 overlijdt Hardenberg jr. en zijn echtgenote Sarah verkoopt het geheel in plaats van het bedrijf zelf te leiden. Zij krijgt er ongeveer een kwart miljoen voor en de koper is de eigenaar van hotel-café Neuf in de Kalverstraat, W.P. Werker. Hij is degene die een ingrijpende uitbouw van het hotel onderneemt ter gelegenheid van

Interieurfoto's van het Bible Hotel, van linksboven met de klok mee: het restaurant waar 140 gasten plaats hadden, de conversatiezaal, een rooksalon en de ontbijtzaal. In het souterrain waren nog een petit-restaurant en een grote 'Bierkeller' met de beste bieren uit Duitsland, Beieren en Bohemen.

Drink no longer water

Het pand Warmoesstraat 114 (moderne nummering sinds 1875) is bekend als dat ‘waar de Liesveldsche Bijbel in de gevel staat’. Dat wil zeggen dat er geen uithangbord aan hing maar een schild tegen de gevel. Tijdens de verbouwing van 1873 onder Wilhelmus H.F. Hardenberg werd boven de nieuwe ingang aan de Warmoesstraat een nieuw herkenningsteken in het bovenlicht aangebracht: een opengeslagen bijbel met daarin één citaat uit 1 Timotheus 5, vers 23 en dat in aangepaste inhoud en in 't Engels. De originele tekst luidt: “Do not drink water only, but take a little wine to help your digestion, since you are sick so often.” (moderne vertaling 1999). Hardenberg kortte het citaat in tot de volgende tekst: “Drink no longer water but take a little wine”. Deze daad zou wel eens de geboorte van de naamwisseling naar Bible Hotel kunnen zijn. De opengeslagen bijbel zou tot de laatste dag van het hotel het herkenningsteken blijven.

de demping van het Damrak onder de ramen van zijn hotel. Behalve een bijna verdubbeling van het front aan de Damrakzijde (Beursstraat) wordt ook de hoofdingang daar naartoe verhuisd. Daartoe koopt Werker daar de vijf naastgelegen panden ten zuiden van het hotel, waaronder *De Oude Roos* van pianohandelaar Goldschmeding. Het hotel beschikt nu over iets meer dan honderd kamers en het restaurant biedt plaats aan 140 gasten. Bijna tegelijk wordt in 1884 de onderneming ondergebracht in de *Maatschappij tot Exploitatie van het Bible Hotel* met Werker als eerste directeur. Werker wordt in 1890 opgevolgd door Caspar Warndorff. In 1897 wordt het 250-jarige bestaan groots gevierd, inclusief een gedenkboek dat ook in een Engelse versie verschijnt.

Boven: Het Bible Hotel op – dan nog – Beursstraat 49-51. Het plein is ingericht en de Koopmansbeurs is geopend. Beursplein wordt het pas op 15 februari 1911

Het prachtige hotel weet zich omringd door grote publiekstrekkers en een nieuw beursgebouw in aanbouw en ziet de toekomst met vertrouwen tegemoet. Nog meer panden in de Warmoesstraat en aan het Damrak worden gekocht en tussen 1901 en 1902 wordt het hotel nog eens uitgebreid tot 140 kamers, die soms voorzien zijn van een badkamer omdat de verwende Amerikaanse toerist dat zou wensen. In het souterrain komt een Bierkeller en een tweede (petit-)restaurant. Het loopt echter iets anders; de grote stroom bezoekers blijft uit en het vergrote hotel rendeert niet. Normaal gesproken zou een te groot hotel niet nijpend hoeven zijn, maar wel als de hele verbouwing met vreemd kapitaal gefinancierd moet worden. Alleen al met hypotheek en lening voor de laatste verbouwing zijn f 700.000,- gemoeid. De vaste lasten zijn enorm. Begin twintigste eeuw strijdt de directie van het hotel om te overleven. In 1909

klopt dan het bestuur van de Effectenbeurs aan de deur met een bod van f 850.000,- voor de hele onderneming. Daarmee betaalt de Effectenbeurs het dubbele per vierkante meter bouwgrond van wat de Bijenkorf iets eerder betaalde. Zomer 1910 komt de koop tot stand en 30 december dient alles leeg opgeleverd te worden. Op 1 juni 1911 wordt de exploitatiemaatschappij opgeheven. Met de verkoop van de inventaris en de koopsom konden alle schulden afgelost worden maar de aandeelhouders komen er met net een kwart van de nominale waarde van hun aandeel bekaaid af.

Lees ook: Bijbel-hotel tussen Beurs- en Warmoesstraat 1647-1910 H.J.M. Roetemeijer, in: Ons Amsterdam jg.25 (1973), pp.342-347.

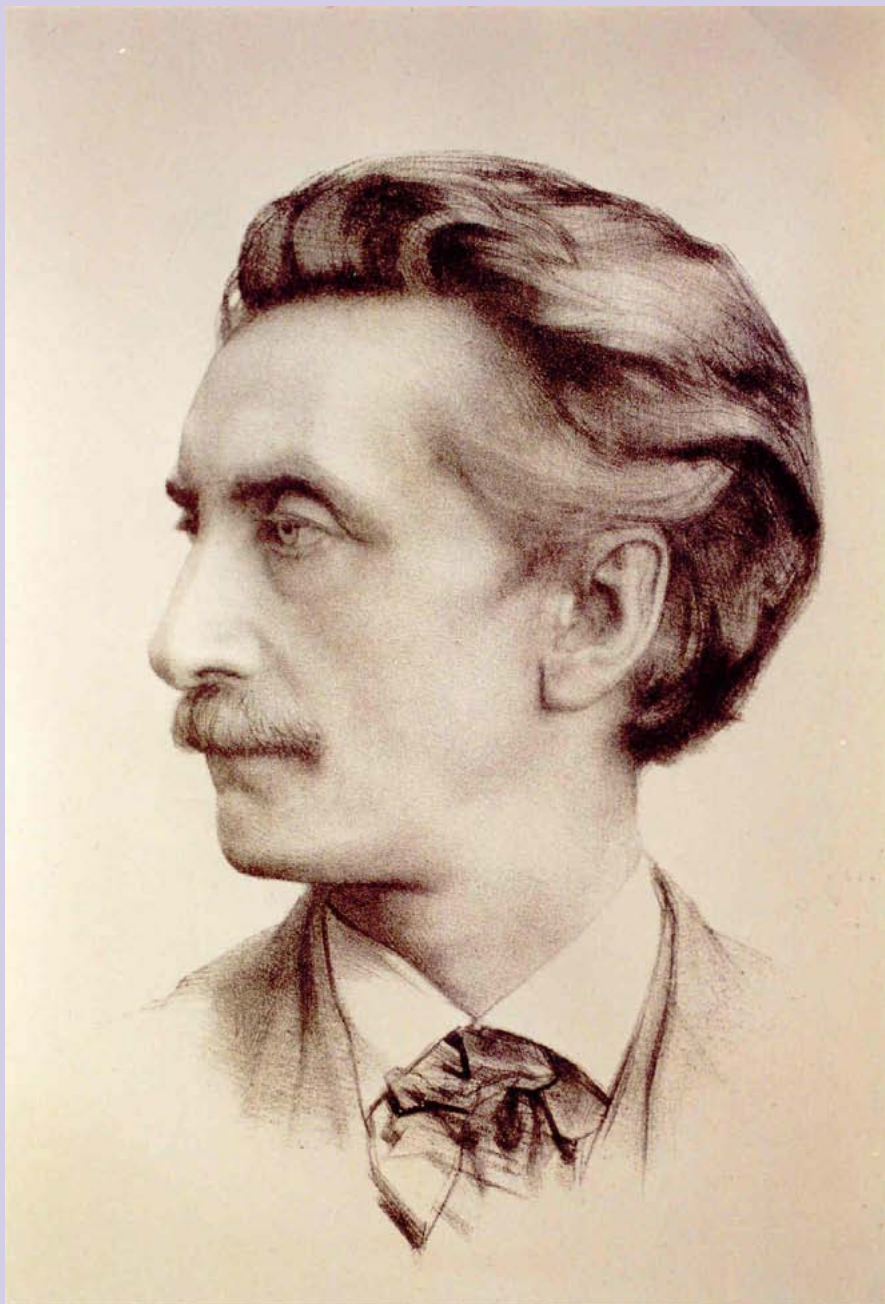
Miljoenenjuffrouw

De meest roemruchte bewoonster van het Bible Hotel is zonder twijfel Jantje Cornelia Struik (1848-1908), bekend geworden als de Miljoenenjuffrouw. Jantje, Jannetje of Jaantje was een in Vuren geboren oplichtster, die goedgelovige burgers tienduizenden guldens uit de zak wist te bluffen. Bij de dood van haar ouders erfde zij f 25.000,- die ze onmiddellijk begon te verbrassen. Toen dat geld op was begonnen de oplichterijen, om de levensstijl voort te kunnen zetten. Ze liet een advertentie in Amerikaanse bladen plaatsen, waarin ene Jantje Cornelia Struik gezocht werd in verband met een miljoenenerfenis. Jantje zorgde ervoor dat die advertenties tot Nederland doordrongen en plots werd ze weer kredietwaardig bevonden. Zij verhuisde van Haarlem naar Amsterdam en nam haar intrek in het Bible Hotel, waar ze vier kamers en een suite bewoonde met haar amant Anthony Hoetink, een ongetrouwde horlogemaker. Ook Jantjes broer Gerrit zat in het complot. Met de losgepeuterde bedragen loste Jantje heel slim af en toe enkele schulden af, waaronder ook de hotelrekening. Toch liep ze tegen de lamp. In 1882 werd ze gearresteerd en 11 juni 1883 begon het proces tegen de oplichtster en haar twee helpers. Dat proces werd landelijk de sensatie van die zomer. Op 29 juni werd Jantje veroordeeld tot vijf jaar gevangenis, haar helpers gingen wegens gebrek aan bewijs vrijuit. In de gevangenis ontmoette Jantje de bij een dubbele moord betrokken Christina Goedvolk. Na beider vrijlating begonnen de dames een bierlokaal op de Haarlemmerdijk, waar de gasten tegen betaling de avonturen van beide dames opgedist konden krijgen. Jantje bracht het tot een wasen beeld in het Panopticum in de Amstelstraat, voor wat dat waard is. In 1893 was Christina overleden en Jantje weer eens bankroet en leefde 'op kamers' in de Duvelshoek. Als ze niet een of ander dubieus baantje had bedelde Jantje, waarbij het Beurspoortje aan de Vijgendam haar voorkeur scheen te hebben. In 1908 zakte zij op straat in elkaar en diezelfde dag overleed zij in het Binnengasthuis. Ze werd 'van de armen' begraven.

Jantje Struik als bedelares in het Beurspoortje - Vijgendam

Lees ook: De Miljoenenjuffrouw, Marcella van der Weg, in *Ons Amsterdam* jg.50 (1998), pp.271-275

Eduard Douwes Dekker

Nog een gast waarbij de directie van het Bible Hotel weinig mensenkennis vertoonde: Multatuli was in 1864 een tijdje hotelgast. “Dek” zat weer eens op zwart zaad door de processen tegen Jacob van Lennep over het uitgeven van zijn roman ‘Max Havelaar’. Hij dronk daarom geen wijn bij de dis, waarover de hotelleiding ‘not amused’ was en hem op een gegeven moment verzocht een slaappleats elders te zoeken. Die kamer was veel profijtelijker te verhuren, vond men. Hoe hij zijn hotelrekening zou voldoen moest hij maar bekijken, belangrijker was dat hij vertrok.

Multatuli deed zijn beklag bij zijn vriend D’Ablaing van boekhandel en uitgeverij ‘Meijer in de Kalverstraat 246, die voor hem en voor gezamenlijke rekening Multatuli’s ‘Ideeën’ uitgaf. Deze wilde maar al te graag helpen, maar zag geen kans Dek aan een slaapgelegenheid te helpen. Hij had een zolder in zijn pand, die echter ‘om niet’ verhuurd was aan vereniging ‘Dageraad’, een soort sociëteit voor zeer eenvoudige lieden. Toen die van Dek’s problemen hoorden trommelden zij een ploeg handige leden op om een deel van de zolder af te scheiden en in te richten als woonruimte voor Multatuli. In ruil daarvoor hield deze met regelmaat lezingen voor de Dageraad, waar de leden dan weer zeer verguld mee waren en in grote getale en vol aandacht de lezingen bezochten. Multatuli op zijn beurt voelde zich op zijn plaats in dit eenvoudige gezelschap en genoot eveneens. Waar hij ook van genoot was het geroezemoes van de Kalverstraat en het uitzicht uit het zolderraam. De Kalverstraat speelt in enkele van zijn boeken een rol, ook al voordat hij hier tijdelijk woont.

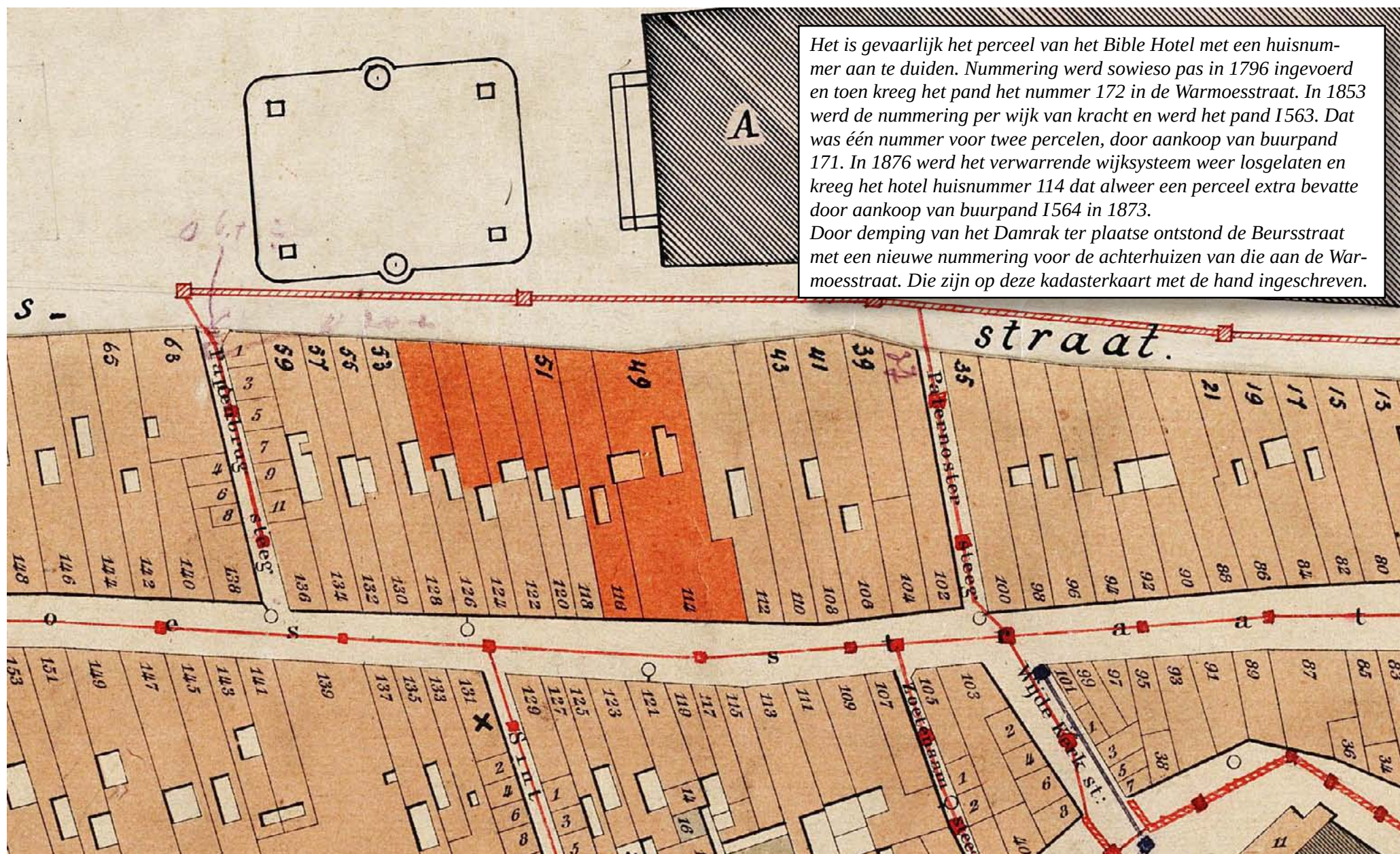
Er kwam een einde aan de periode Kalverstraat en tevens aan Nederland door een incident, de ‘klap’ in Salon de Variétés. Multatuli trakteerde twee dronken en storende bezoekers op een oorvijs, wat tot een proces leidde. Hij verliet daarop Nederland om hechtenis te ontlopen en trok in bij zijn vriendin Mimi in Keulen.

Boven: Warmoesstraat, met tussen de Papenbrugsteeg links en de Paternostersteeg rechts de huisnummers 102-136. Daarvan bleven 102 (Koffie- en Theehandel van Wees&Zn) en 104 staan, de rest werd gesloopt voor de Effectenbeurs. Beide tekeningen zijn van Herman Misset uit 1909.

Onder: Beursstraat, met tussen de Paternostersteeg links en de Papenbrugsteeg rechts de huisnummers 37-59. Het hoekpand is Papenbrugsteeg 1. Beursstraat 37 (van Wees&Zn) en 39 verweerden zich met succes tegen onteigening, de rest werd afgebroken voor de Effectenbeurs.

Boven: Kadasterkaart buurt I met de situatie rond 1903. De Koopamnsbeurs is met 'A' aangegeven en het Bible Hotel in oranje. De rode lijnen staan voor Liernur-riolering.

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

